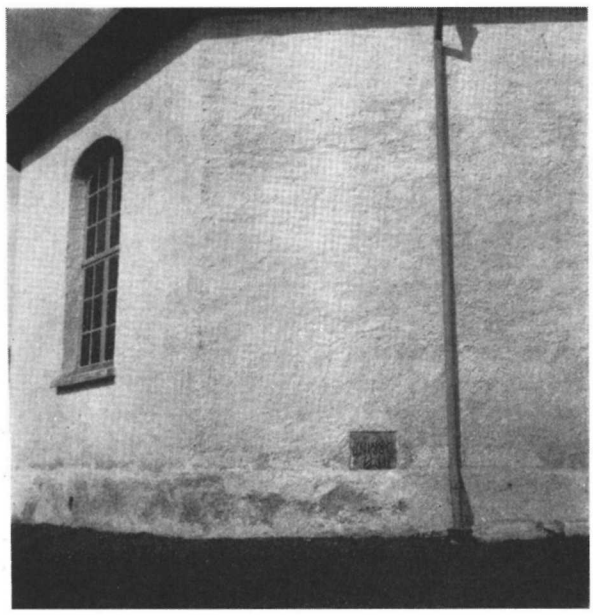

Fig. 226. Vg 201. Börstigs sn, kyrkan.
Efter foto av E. Magnusson 1957.

Fig. 227. Vg 201. Börstigs sn, kyrkan.
Efter foto av E. Magnusson 1957.

134. Kinneve sn, prästgården. Nu i Skara museum.

Pl. 113.

Litteratur: J. Lagerblom, brev $^{22}/_{10}$ 1869 t. K. Torin (?) (VFA); S. Bugge i Aarbøger 1871, s. 220 f., i ATS 5 (1873–95), s. 95, i ANF 13 (1897), s. 317 f., NIæR Inledn. (1905–13), s. 16 f., 22, 24, 35, 1 (1891–1903), s. 129 f., 157 not 3, 162 f., 232, 261, 377, 429 f., 2 (1917), s. 473, 542, 578, 3 (1914–24, utg. av M. Olsen), s. 256; G. Stephens, ONRM 3 (1884), s. 21 f., Handbook of the Oldnorthern Runic Monuments (1884), s. 5; Fritz Burg, Die älteren nordischen Runeninschriften (1885), nr 13 s. 97; L. F. A. Wimmer, Die Runenschrift (1887), s. 151, 169, 304 not 1; A. Noreen, Altisländische Grammatik (3. uppl. 1903), s. 338, (4. uppl. 1923), s. 381, i Xenia Lideniana (1912), s. 12; E. Linderholm, Nordisk magi 1 (1918), s. 49, 71; H. Jungner, Brev $^{30}/_{10}$ 1921 t. S. Welin (VFA), Gudinnan Frigg och Als härad (1922), s. 259 f., Västergötlands äldsta runinskrifter (i: Festskrift t. H. Pipping 1924), s. 232 f., 244 f.; A. Jóhannesson, Grammatik der urnordischen Runeninschriften (1923), s. 94; S. Agrell, Runornas talmystik (Skrifter utg. av Vet. Soc. Lund, 1927), s. 197; W. Krause, Was man in Runen ritzte (1935), s. 9, Runeninschriften im älteren Futhark (1937), nr 15; Handlingar 1937, 1938 i ATA; A. Bæksted, Målruner og troldruner (1952), s. 142, 300, 305 f., 310.

Äldre avbildningar: Stephens, ONRM samt Handbook, se ovan; Jungner a.a. 1922, s. 259, 1924, s. 244, samma bild återgiven av Krause i a.a. 1937.

Den lilla runristade stenen tillhör Skara museum, inv.nr 2130. Den påträffades 1843 av komminister J. Lagerblom (ej: Lagergren, som hos Stephens och Jungner) i en åker på Kinneve prästgårds ägor. År 1851 överlämnades den av finnaren till Skara museum. De närmare fyndomständigheterna äro icke kända.

Röd täljsten. Längd 7,4 cm., största bredd 5 cm., tjocklek c:a 2 cm. Stenen är avbruten åt höger. Dess form, slipning etc. framgår tydligast av bilderna å pl. 113. Runinskriften begränsas upptill och nedtill av en ristad ramlinje. Troligen är den ristade linjen efter 7 **h** också en del av ramen. Rester av någon ramlinje vid inskriftens början finnas ej bevarade, men en sådan kan ha funnits. Runorna läsas från höger till vänster.

Inskrift:

. . . siʀ aluh
5

Till läsningen: Om stenen ursprungligen varit längre och burit ristning före 1 **s**, är nu svårt att avgöra. Högra sidans slipning är tvåfasad. Det förefaller ganska osannolikt — men icke helt uteslutet — att stenen

i sin nuvarande form burit en runa före 1 **s**. Ristningen är tydlig, och alla runorna äro säkra. Av 1 **s** är nedre delen eller drygt hälften av runan bevarad. Den bevarade nederdelen visar hela högerleden och mellanleden inklusive knät till vänsterleden. Resten av runan är bortslagen. Om denna runa skriver W. Krause (*Runeninschriften in älteren Futhark*, 1937): »sie scheint vierzackig gewesen zu sein, also entsprechend den *s*-Runen auf dem ebenfalls westgötischen Stein von Noleby». Runans proportioner ge emellertid vid handen, att runan snarast har varit 3-ledad som exempelvis på Sö 24 Berga, ehuru den högra leden och sannolikt även den vänstra på Kinnevestenen ristats mera vinkelrätt mot ramlinjen än vad Bergastenens **s**-form anger. Samma uppfattning hyser Bugge (*Aarbøger* 1871). Den översta bst i 4 **a** är ansatt strax nedanför hst:s topp. Utgående från nedre ramlinjens slutpunkt finnes efter 7 **h** en ristad linje, som visserligen kunde tänkas vara en hst, men som säkerligen endast utgör ramlinjens begränsning åt vänster. Så har också linjen uppfattats av alla övriga granskare, som även på alla andra punkter ha samstämmig läsning.

Inskriftens tolkning har länge sysselsatt forskningen. G. Stephens uttalar kort och gott sin mening (*ONRM* 3): »apparently *the name* of the deceast warrior in whose grave the stone was placed» och (*Handbook*): »Only the dead man's name, SIAÆLUH.»

Redan tidigare hade S. Bugge berört inskriften i sitt arbete *Bemærkninger om runeindskrifter på guldbrakteater* (i: *Aarbøger* 1871), s. 220 f. Han delar Stephens' åsikt om att stenen haft sin plats inne i en grav och antager på grund av runornas utseende »at indskriften ikke er blandt de ældste af dem, der er skrevne med den længere rækkes runer». Om runtextens innehåll nämner han endast: »SIR kan jeg slet ikke forklare, men ved ALUH ligger det nær at tænke på sammenhæng med ALU på den norske sten [Elgesem]; dog ved jeg intet at sige om det sluttende H.» Av uppsatsens övriga innehåll framgår, att han anser ordet **alu** ha magisk betydelse, »en magisk formel, som tænktes at bringe lykke; ligesom disse runer ristedes på amuletter for at skjærme bæreren, således blev de indhugne på gravstenen for ved sin tryllekraft at frede graven». Denna Bugges uppfattning om innebörden av **alu** har stått sig. Om ordets form och härledning ha däremot åsikterna växlat.

I arbetet om *Runekammen fra Setre* (i: *Bergens Museums Årbok* 1933), s. 46, har Magnus Olsen sammanfattat diskussionen om **alu**: »Sophus Bugge betraktet **alu** som et intetkjønnsord (**aluh-*) med betydningen 'vern, helligdom', beslektet med angelsaksisk *ealgian* 'forsvare, beskytte' og gotisk *alhs* f., gl.saksisk *alah* m., angelsaks. *ealh, alh* m. 'tempel' (i angelsaks. personnavn *Ealh-, Alh-* [ofte] og *Aluh-* [northumbrisk *Aluchburg, -sige, -stán, -uald*]). Th. von Grienberger forklarer **alu** som et hunkjønnsord (**alō-*) med betydningen 'incrementum, gedeien', dannet til verbet *ala* 'nære'. Endelig er der en tredje opfatning hvorefter **alu** er en magisk runekombinasjon uten sammenhengende sproglig mening. Nu og da har også under diskusjonen av **alu**'s betydning tanken på ordet *ǫl* 'øl' (dat. *ǫlvi*, oprinnelig stamme **alu(þ)-*) dukket frem idet man har minnet om de magiske *ǫlrúnar* som ifølge Sigrdrifumál 7 skulde ristes på drikkehorn for å beskytte mot svik fra en gift kvinne (husets vertinne). Ved *ǫlrúnar* er dog vistnok forholdet det at det gamle **alu**, et fra *ǫl* 'øl' forskjellig ord, sekundært har assosiert sig med dette. Av de nevnte forklaringer har Sophus Bugge's alltid forekommet mig å være den rimeligste. En tolkning 'vern' passer fortrinlig både hvor **alu** utgjør den hele innskrift på en gravsten (Elgesem), og i de mange tilfelle hvor vi møter denne runeforbindelse på amuletter (Lindholm-benstykket; brakteater). Det kan merkes at **alu** på tre brakteater (Stephens nr 18, 19 og 71) optrer sammen med ordet **laukaR** 'løk', som sikkert står der for å yde den samme beskyttelse som løken efter en utbredt folketro var i stand til å gi. Mens *-u* er synkopert efter lang stavelse i **hAl**, er det bevart i **Alu** efter kort stavelse. I sådan stilling holder *-u* sig ennu i innskrifter fra den eldste vikingetid: **sunu** 'sønn' (akk.) Rök, Helnæs, o.s.v.» I till uppsatsen fogade noter har Olsen utförliga litteraturhänvisningar.

Om innebörden av den **h**-runa, som följer på **alu**, ha också olika meningar uttalats. Bugge, som hävdar ett samband mellan **alu** och got. *alhs* (jfr ovan), jämställer **aluh** och **alu** med följande motivering (*NIæR* 1, s. 164): »Formen **aluh** paa Kinneved-Stenen synes mig i Nominativ at være mindre oprindelig end **alu** og at have faaet sit *h* fra andre Casusformer (Genetiv og Dativ) i hvilke *h* lydret havde holdt sig i Indlyd.» H. Jungner har en annan mening (*Festskrift t. H. Pipping*, 1924, s. 244): »det egendomliga slut-**h**, som annars aldrig finnes i de många **alu**-inskrifterna, kan tänkas vara av samma ursprung, som det slutande **h** i **suhurah : susih** [Vg 63]», nämligen (s. 242) »uttryck främst för den känslointensitet, varmed ristaren uttalar

orden». W. Krause (*Runeninschriften im älteren Futhark*, 1937) slutligen skiljer definitivt på **alu** och **h**: »In **h** möchte ich am ehesten die Hagelrune als Symbol sehen, die Verderben über die den Grabfrieden bedrohenden Mächte bringen soll».

Även om r. 1–3 **siʀ** råda olika meningar. Bugge förklarar dem som ett demonstrativpronomen uppkommet ur en parallellform till fsv. *sa*, nämligen **se* (= ags. *se*) med tillfogad nom.-ändelse *-ʀ*. Detta demonstrativpronomen skulle avse stenen själv, och hela inskriftens innehåll skulle vara »denne (Sten) er et Værn». Liksom alla andra forskare utgår Bugge från att stenens inskrift är fullständig. Jfr även A. Bæksted, *Målruner* (1952), s. 305. Jungner konstaterar (a.a. 1924), att någon nöjaktig förklaring av **siʀ** väl knappast är given, och han frågar sig, om det skulle kunna vara »en verbform, en tidigt i svagton reducerad pres. konj. *sijais* (got.) >**siʀ** 'vare du'». Han fortsätter: »Ristaren har då med tanke på den döde sagt till stenen: *'vare du ett värn'*». I sina senare, ytterst kortfattade anteckningar vidhåller han sin uppfattning av texten men modifierar innehållet, synbarligen med tanke på att stenen kan ha burit runor före **siʀ**. Utan närmare kommentar har han antecknat: »... **siʀ aluh** '(Stilla?) må du vara; jag har värn'.» Krause (a.a. 1937) ansluter sig i huvudsak till Jungners först uttalade mening och översätter: »Mögest Du (der Stein) ein Schutz (für das Grab) sein!»

Ehuru fyndomständigheterna intet bevisa om Kinnevestenens ursprungliga ändamål, anser Krause (a.a. 1937), att den med all sannolikhet har varit placerad inuti en grav, och Jungner fastslår (a.a. 1924): »Säkrare än någon annan av Västergötlands urnordiska runstenar har Kinneve-stenen samband med de döda, med dödskult.» De bygga förmodligen sin uppfattning, som förresten även L. F. A. Wimmer uttalar (*Die Runenschrift*, 1887, s. 308), på av Stephens (*ONRM* 3, 1884, s. 22) meddelade uppgifter, som han säger sig ha fått från den förste tillvaratagaren, komminister Joh. Lagerblom: »Several small gravemounds —now nearly ruined by agricultural improvement—are still left near the spot where the stone was pickt up, and it is clear that this piece must have come from one of the olden hows. Its minute size shows it to have lain *inside* the grave.» Och enligt Jungner »skulle icke blott Kinneve-stenens utan jämväl Noleby- och Vånga-stenarnas inskrifter [Vg 63 och 65] ha en magiskt-religiös innebörd, åsyfta gravens fredande eller hämnd över den dödes fiender. Stenarnas ringa storlek eller anspråkslösa form stämmer med att inskrifterna ej synas vända sig till människornas värld.»

S. Agrell har i *Runorna talmystik* (1927) tillagt Vg 134 talmagisk karaktär, en uppfattning som dock vederlagts av Bæksted a.a.

Även om den senaste uppfattningen av själva runorna och språkformerna synes vara acceptabel, måste inskriftens innehåll ändå förbli oklart. Stenens karaktär av skyddsmedel är utom tvivel, men frågan till vilkens båtnad ristaren har mejslat sin magiska skrift — en levandes eller en döds — kan icke med visshet besvaras.

Dateringen av Vg 134 är ganska osäker. Flertalet forskare hänför den dock till 600-talet.

135. Kinneve sn, Hassla by.

Litteratur: B 979, L 1327. J. Peringskiöld, Monumenta 9, bl. 62; N. R. Brocman, Sagan om Ingwar Widtfarne (1762), s. 159; K. Torin, Register 1875 (VFA); O. Montelius, Svenska runstenar om färder österut (i: Fornvännen 1914, s. 91, 124).

Avbildningar: Ulf Christofersson, bläckteckning 1687 (i KB F l 7 a, bl. 11), träsnitt (i Peringskiölds Monumenta samt B 979).

Runstenen är nu försvunnen.

Enligt påskriften på U. Christoferssons teckning 1687 stod stenen »Wedh Hassle by. Frökinds häradt». Även träsnittet i J. Peringskiölds *Monumenta* har påskriften: »Wid Hassla by, Frökinds härad.» I *Bautil* är ortsbestämningen genom tryckfel »Haflaby». J. G. Liljegren registrerar stenen (L 1327) på »Hasle by» i Hassle sn, Vadsbo hd. Detta måste vara ett misstag. Den omtalade teckningens placering i Christoferssons handskrift gör det sannolikt, att stenen har stått vid Hassla by i Kinneve sn.

Uppgift om stenmaterialet saknas. Stenen synes ha varit c:a 1,50 m. hög och ristad på två angränsande sidor.